

Alpinist, novinar, svetovljan in vzornik

Pionir modernega slovenskega alpinizma

Pred tremi leti je praznoval osemdeseti rojstni dan. Pred dvema letoma petdesetega. Anton Mahkota, Ante, alpinist, novinar, gospodarstvenik, se je 14. avgusta 1967 namreč rodil še enkrat.

Na višini sedem tisoč metrov je padel v ledeniško razpoko, in to več kot petnajst metrov globoko. Kot je pozneje zapisal, je bil "po čudežu in planinskem tovarištvu rešen".

*Pogled na Sfingo
iz zraka
Foto: Miha Pavšek*

Ante Mahkota se je rodil leta 1936 na Dolu pri Hrastniku. S svojo gorniško dejavnostjo se je trajno zapisal v anale slovenskega alpinizma. Več kot trideset let je skrbel za popularizacijo alpinizma in plezalstva; kot novinar in urednik je s pisanjem in objavljanjem zanimivih planinskih in alpinističnih reportaž učinkovito skrbel za promocijo teh dejavnosti in ljudsko navdušenje za približevanje gorskemu svetu. Postal je neposredni profesionalni medijski posredovalec in z odličnim znanjem tujih jezikov skrben informator o novostih in dogajanju v alpinizmu, in sicer z vseh gorskih predelov našega planeta.

Strmo navzgor

S prvimi oprimki in vrveno tehniko se je kot dijak in nato študent strojništva srečal na obzidju šanc pri ljubljanskem gradu in z enako zagnanostjo plezal v

znamenitem plezalnem vrtcu Turncu pod Šmarno goro oz. Grmado. V Turncu se je izkazalo, da je Ante izjemno nadarjen plezalec. Z Markom Dularjem je v letu 1955 preplezal severno steno znamenitega Dedca, goro nad "stadionom" na savinjski Korošici, in sicer prvo ponovitev Šarine počič (V+), in nato v istem letu poleg drugih plezalnih smeri še Rumeno zajedo zgornje šeste težavnostne stopnje v kamniškem Koglu. V zimi leta 1959 je Mahkota z Alešem Kunaverjem v navezi opravil slavno in zahtevno alpinistično dejanje, zimsko prečenje Kamniško-Savinjskih Alp z dvema bivakoma od severozahodnega grebena Kočne nad Povšnarjevo Kočno v Kokri in nato po grebenih čez Jezersko in Kokrsko Kočno ter Grintovec do Ojstrice. To je bil alpinistični *maksimum* tega leta. Konec petdesetih let je Ante postajal vse bolj vrhunski alpinist. Preplezal je Zajedo v Šitah (1956 z

¹ Franci Ekar, nekdanji predsednik Planinske zveze Slovenije, alpinist in gospodarstvenik, Antejev prijatelj in soplezalec.

kot člana prve jugoslovanske himalajske odprave na Trisul prišla najvišje na goro, in sicer na grebenski vrh Trisul II z višino 6690 metrov.

Čez tri leta se je Ante udeležil alpinistične odprave v osrednji Kavkaz. Čeprav so bili vsi člani odlični alpinisti, so bile njegove alpinistične "reference in renomeji" nad vsemi. Ko smo se na morali za aklimatizacijski vzpon povzpeli na vrh Elbrusa, je Ante na vrhu predlagal, da se spustimo do podnožja drugega vrha in se povzpemo še nanj. Sprva Rusi niso hoteli dati dovoljenja za to, vendar je bilo za razmišljanje in administracijo že prepozno, kajti četverica slovenskih alpinistov se je že spuščala po pobočju glavnega vrha Elbrusa proti drugemu vrhu. Čeprav Rusi Slovencem niso dovolili vzpona na Užbo, kar je bil eden izmed glavnih ciljev odprave, je skupina dobila dovoljenje za plezanje v drugih zahtevnih smereh. Jugoslovanska alpinistična odprava je z osvojenimi smermi v vsej popolnosti prepričala rusko alpinistično zvezo, da ima Slovenija odlično usposobljene alpiniste. Odprla so se jim vrata do najzahtevnejših plezalnih vzponov

Zoran Jerin,
Ciril Debeljak - Cic,
Stane Kersnik,
Ante Mahkota,
Marjan Keršič -
Belač, dr. Andrej
Robič in
Aleš Kunaver
Arhiv družine
Mahkota

Velebit (Splitsko pristanišče) 22. 11. 1960.

Nadjo Fajdiga), Rdečo zajedo v Rakovi špici, slovitega Aschenbrennerja v Travniku ... Do leta 1960 je Mahkota opravil več deset izstopajočih plezalnih vzponov v Kamniško-Savinjskih in Julijskih Alpah. Med njimi leta 1955 tudi prvo zimsko ponovitev Dolge Nemške smeri v Severni triglavski steni. Vseh pomembnih vzponov se mu je nabralo več kot sto petdeset.

V petdesetih letih je Mahkota opravil tudi precej vzponov zgornje težavnostne stopnje v tujini: v severni steni Dachla v Gesäuse je opravil prvo slovensko ponovitev Zajede (VI-/A2); preplezal je Veliko zajedo (VI+/VI-) v Cima Su Alto v Dolomitih; v montblanski skupini zahodno steno Druja, Aiguille du Petit Dru, (VI, deset raztežajev A2); v francoski Dauphineji je s soplezalcem Wolfgangom Stefanom opravil prvenstveni vzpon v južni steni Grand Pic de la Meije. Leta 1960 sta z Alešem Kunaverjem

Na poti do višinskega tabora julija 1967: Franci Ekar, Ante Mahkota in Barbka Ščetinina Arhiv Petra Ščetinina

Skupinska slika v baznem taboru pod Pik Leninom; od leve stojijo: Sandi Blažina, Ante Mahkota, Barbka Ščetinin in vodja Miha Potočnik; čepijo: Pavle Dimitrov, Franci Ekar in Peter Ščetinin
Arhiv Petra Ščetinina

v ruskih gorstvih. Na tej odpravi je bilo sklenjeno, da bodo v naslednjih letih potekale nekajletne alpinistične izmenjave med slovenskimi in ruskimi alpinisti. V letu 1964 je Mahkota uresničil svojo željo po veliki afriški pustolovščini: preplezati ledno smer na ledeniku Decken. To je bila prva ponovitev z dvema bivakoma na vrhove Kilimandžara. V tem letu je Planinska zveza Slovenije, Podkomisija za gorsko vodništvo, organizirala izpite za gorske vodnike in Ante Mahkota, tudi gorski reševalec, je postal eden od nosilcev te značke.

Kako slabe stvari obrniti v svojo korist

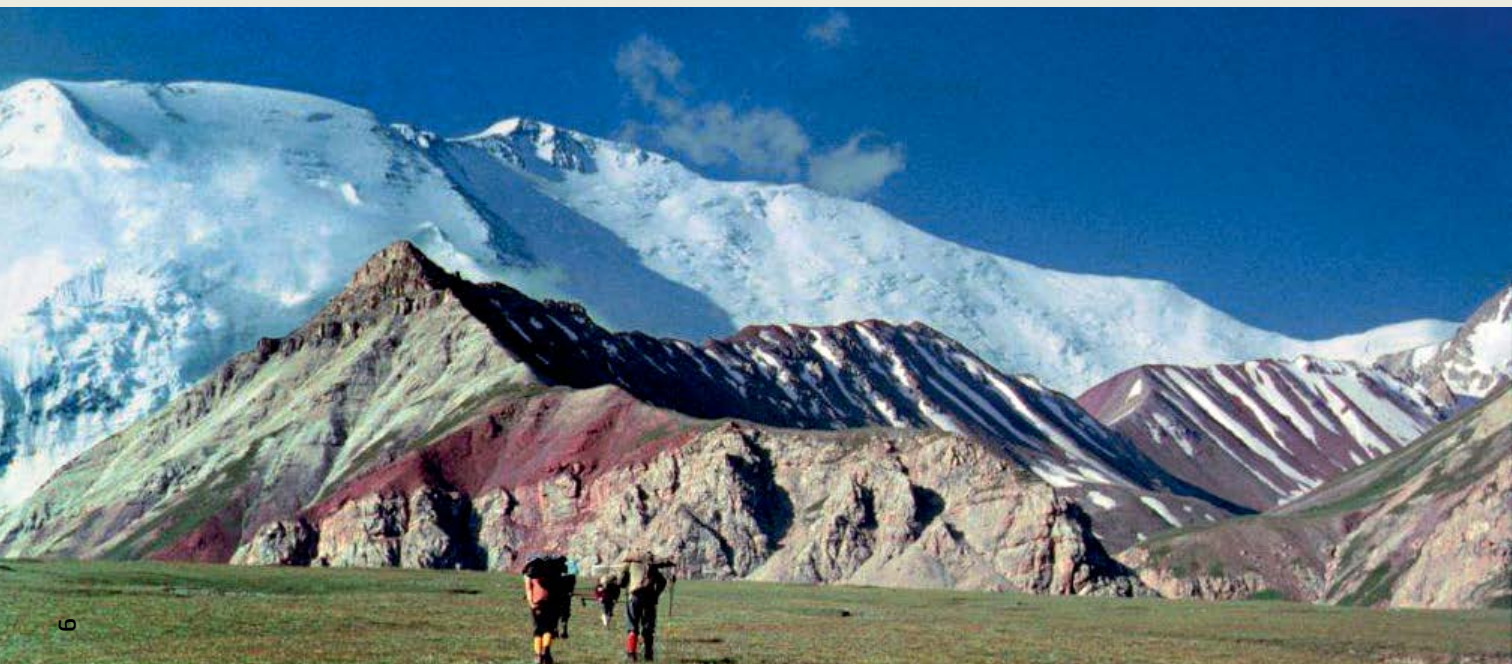
V sredini septembra leta 1964 sem ob vpoklicu na služenje vojaškega roka na železniški postaji v Sarajevu zagledal Anteja. Vprašujoče sva se gledala, saj je bilo sprva rečeno, da bo za alpiniste, planince in alpske smučarje vojaško služenje potekalo na območju Trente, Pokljuke ... Iz Sarajeva smo se odpeljali proti

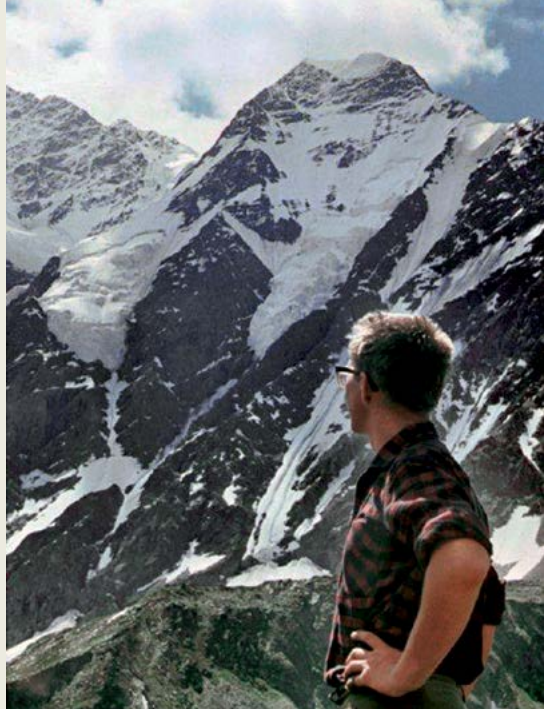
Pamir; na poti proti Pik Leninu
Arhiv Petra Ščetinina

Na vrhu Elbrusa 10. 8. 1963; tretji z leve Miha Potočnik, nato Peter Ščetinin, sedi Ante Mahkota
Arhiv Petra Ščetinina

kraju Rudo v občini Foča, za nas na "konec sveta". Na prejšnjem so nas v zgodnjih urah s tovornjaki odpeljali v črnogorsko muslimansko mesto Plevlja. Kot nam je starešinstvo vojske povedalo, smo bili izbranci, ki imamo to čast, da smo prva generacija nabornikov, ki je vstopila v obnovljene avstro-ogrske vojašnice prvič po drugi svetovni vojni. Kaj kmalu pa nam je bilo jasno, da smo "posebna" skupina brez kakršnih koli privilegijev in političnih knjižic, namignili pa so nam tudi, da smo premalo družbeno zanesljivi in ne vredni zaupanja. Take ocene, popotnice in karakteristike so nam verjetno pripisali slovenski mestno-vaški politični funkcionarji. Že prvi dan se nam je vojaška komanda zamerila, saj so nas tako ostrigli, da se smo se potem skoraj pol meseca na novo spoznavali. O kakršni

Pogled proti severni steni štiritisočaka Nakra Tau v Kavkazu
Arhiv Petra Ščetinina

Barbka Ščetinin in Ante Mahkota na vrhu Grossglocknerja 18. 7. 1967
Arhiv Petra Ščetinina

koli prepovedi uporabe prašila DDT¹ ni bilo govora, naprašili so nas po vsem telesu. Ante je ugibal, ali to počnejo zaradi njih ali zaradi nas, kajti kamor smo prišli, smo bili soočeni z nečistočo, insekti, glodavci ... Ante je bil odličen koordinator in je slovenstvo v vojašnici dobro povezal. Tu se je zbrala zanimiva skupina Slovencev: alpinisti Janko Ažman iz Mojstrane, Anton Oman iz Martuljka, Tone Kejžar iz Kranja in gorski reševalec Jakob Uršič iz Tuhinja. V kazenskem bataljonu, kakor smo mu sami rekli, smo se znašli poleg alpinistov intelektualcev tudi smučarji: alpski smučar Andrej Soklič iz Trziča, rokometaš in učitelj smučanja Dušan Pirc, smučar Janez Ankele iz Kranja, brat alpske smučarke Majde, orodni telovadec, reprezentant Tine Šrot iz Celja, učitelj smučanja iz Radovljice Anton Košir, Emil Zavadlav, oče vrhunske alpske smučarke Anje Zavadlav. Že čez dva meseca je Anteju, kot četnemu pisarju, uspelo posredovati komandantu pobudo, da bi bilo izjemno pomembno in tudi napredno, če bi se bataljon iz Pevlje udeležil republiškega alpskega smučarskega tekmovanja v Žabljaku na Durmitorju. Vse pobude so bile sprejete in potrjene. Kot izbrano smučarsko tekmovalno ekipo so nas s tovornjaki odpeljali na poznan turistični gorski cilj in nas za desetdnevne priprave namestili v sodoben hotel v Žabljaku. Tekmovanje v vseh disciplinah je za vojsko in za bataljon Pevlja odlično uspelo, saj smo osvojil šest prvih mest.

Ko pa smo slovenski vojaki v Črni gori zašli v nekoliko "domaća" stanja in navade, so nas hoteli *kaplarji* in podčastniki bataljona "prizemljiti" ter utišati. Ante je

na ožjem slovenskem "intervencijskem" posvetu vojakov predlagal, da se z mestnimi veljaki in s predsednikom skupščine mesta dogovorimo o izvedbi koncerta zabavne glasbe v Pevlji. Projekt je bil izdelan do podrobnosti, z atraktivno osrednjo točko, nastopom pevke Marjane Deržaj, Antejeve soproge. Učinek je bil odličen, obiskovalcev je bilo v presežkih, priznanja za odličnost organizacije in izvedbe za vojašnico, komando in vojake so množično deževala.

Tudi Ante je napredoval, saj je med drugim prišel v stik z vodstvom z delavske univerze. Dogovorili smo se, da zanjo izvedemo nekaj predavanj, in sicer skoraj po celi Črni gori.

Ante je bil med drugim zadolžen za pripravo gradiva za izvajanje obvezne planinske in plezalne tehnike za vojake bataljona. K izdelavi učbenika oz. praktikuma *Uputa u vojno planinarstvo* je aktivno pristopil, začel pisati besedila, risati planinsko opremo, vozle, načine plezanja itd., pri čemer smo mu seveda vsi pomagali.

Na vihnem grebenu proti vrhu Pik Lenina
Arhiv Petra Ščetinina

¹ DDT – 4,4'-diklorodifeniltriklorometan je aromatska klorova spojina, eden najbolj znanih sintetičnih pesticidov, ki ga je zaradi toksičnosti prepovedano uporabljati.

V previsih severne
stene zahodne Cine
Arhiv Petra Ščetinina

Črnogorsko vojaško služenje se je za Anteja končalo, ko je odšel na "zaključek" služenja v Slovenijo, v Julijske Alpe. Redno služenje vojaškega roka je sklenil leta 1965 s prvenstveno smerjo v severozahodni steni Male Tičarice z vodniki JLA. Smer je bila ocenjena tudi z -VI.

Z Antejem smo se dogovarjali, da bi po vzorcu *Dobrega vojaka Švejka* Jaroslava Haška spisali slikovito čtivo o vojaških pripetljajih tistega časa, vendar zaradi takratnega političnega sistema in režima to ni bilo mogoče.

Ponovno v gorah

V letu 1967 sva se z Antejem spet znašla skupaj kot člana prve jugoslovanske odprave v Pamir s ciljem osvojiti prvi samostojni vrh sedemtisočaka Pik Lenina, 7132 m. Rusi so tokrat prvič odprli to mejno, skrbno varovano območje. Ante je že doma izdelal projekt oz. predlog o celotnem prečenu sedemtisočaka s skoraj 30-kilometrskim grebenom z osvojitvijo vrha, vendar je o tem molčal, saj je vedel, da ruske oblasti tega ne bi dovolile. Ko je prišel čas za naskok na vrh, sva se strinjala, da gore ne smeva podcenjevati, saj ima na vesti že preveč alpinistov. V viharnem vremenu sva vendarle prišla na vrh in Ante me je napodil do vršne piramide, češ, da potrebuje fotografijo. Tako je meni prepustil čast biti prvi Slovenec na tem vrhu. Polna moči in volje sva se začela spuščati proti sedlu Kirilenko. Po dobrih stotih metrih sva se odločila za topli napitek. Ante je bil vedno specialist za izbiro kakovostnega snega, ki je moral biti najčistejši in s tako strukturo, da je bil kar najhitreje stopljen. Odložil je nahrbtnik in se s posodo za sneg napotil proti lepemu snežnemu nanosu. Nenadoma je izginil. Z negotovimi koraki sem se plazil po njegovih sledih in prišel do luknje, v kateri je bila popolna tišina. V globino

sem spustil glas ... Ante se je hripavo odzval. Kaj zdaj? Nastopil je mučni trenutek groze, kajti padec v razpoko, kjer se zatakneš v sifonu, je lahko usoden. V notranjost ledeniške razpoke mi je uspelo spustiti vrv, na katero se je Ante nekako le navezal. Strah, da bi padel še globlje v notranjost ledenika, je bil odpravljen. "Nekako bo šlo, saj sem se že privezal in obrnil," je bil odgovor na vprašanje, kako je z morebitnimi poškodbami. Najtežje pa naju je še čakalo ... Kako Anteja spraviti iz globine? Začel sem verjeti v čudeže, saj sem ravno takrat nad sabo zagledal ruske alpiniste, ki so se spuščali z vrha. Ante je bil rešen. Nekoliko je šepal, bil je vidno utrujen in prestrašen, vendar neomahljiv. Na sedlu sva z zadnjimi močmi postavila polovico šotorčka, ki sva ga še imela, in bedela do jutra. Pod nama je bilo ledeno-snežno ostenje z ledenimi katedralami in seraki. Občutek za opasti in nevarnost sva izgubila. Po skoraj dva tisoč metrih spuščanja po vrvi sva se kot največja nebogljenca znašla na ledeniški moreni pri avstrijskem intervencijskem mini šotoru.

Vzpon s prečenjem, osvojitvijo vrha in spustom je bil ocenjen kot najzahtevnejši in "naj" vzpon Alpiniade 1967. Vesela in srečna pa sva bila še zaradi nečesa drugega: Barbka Ščetinin Lipovšek je dosegla slovenski ženski višinski rekord in je bila prva ženska, ki je prečila vrh Pik Lenina.

Svojevrstno slovo od visokogorja je Ante Mahkota doživel na zimskem prečenu Fudžisana (Fudžijame) pri -25 stopinjah Celzija in hitrosti vetra 125 km/h. Ta vzpon s prečenjem je opravil v rekordnem času, v enem dnevu. Njegov največji alpinistični dosežek pa je zanesljivo Sfinčin obraz (VI, VI+ A2-A4), ki ga je preplezal s Petrom Ščetininom leta 1966. V enajstih urah sta preplezala smer, ki jo je Mahkota osvajal polnih deset let.

Ante Mahkota je bil vedno vzor razsodnosti, saj je cilje dosegal le z varnim tveganjem. Znal pa je tudi v pravem trenutku sestopiti s plezalne poti, smeri, se odreči cilju.

Za slovensko planinstvo je izjemnega pomena tudi Antejeva gorska literatura, množica objavljenih člankov in različne edicije, ki jih je ustvaril sam ali pa je bil soavtor: *Noči in viharji*, *Na vrh sveta* in *Sfinga*, ki je doživela štiri ponatise.

Anteja, kot dušo športa in alpinista, najdemo tudi v funkciji predsednika Veslaške zveze Slovenije, in to v času, ko je bilo leta 1979 svetovno veslaško prvenstvo na Bledu. Zasluge za šport pa si je Mahkota zaslužil tudi kot ustanovitelj akcije Podarim-dobim, akcije za pridobivanje sredstev za napredek in razvoj slovenskega vrhunskega športa. To dohodkovno uspešno akcijo je Ante vodil deset let. Posebno vsakoletno planinsko dinamično gibalo, ki je nastalo na njegovo pobudo in neposrednim sodelovanjem, je tudi dogodek Sto žensk na Triglav, s ciljem na neposreden in varen način približati ženskam našega očaka.

Ante, velik človek, izjemno nadarjen in karizmatičen vrhunski alpinist, se je od nas za zmeraj poslovil 14. decembra 2018. ○

